

OANA BUZEA
Universitatea „Spiru Haret”
(București, România)

PARTICULARITĂȚILE LEXICO-GRAMA-
TICALE ALE ANTONIMELOR FRAZEO-
LOGICE ÎN LIMBILE ENGLEZĂ ȘI ROMÂNĂ

Caracteristica antonimelor frazeologice după natura lexicală a elementelor componente

În componența frazeologismelor din limba română și din limba engleză, ce constituie cupluri antonimice, pot intra cuvinte ce diferă complet în ceea ce privește natura lor lexico-gramaticală. Aceste cupluri formează *antonime frazeologice propriu-zise*. Exemple în limba română: *a se mânca ca câinii – a trăi în dragoste și înțelegere; a se bucura de atenție – a fi trecut cu vederea; a fi rece ca marmora – a avea foc în vine; a bate la ochi – a nu atrage atenția; a fi tare de inimă – a se teme și de umbra lui; a nu avea nici tăciune în vatră – a fi putred de bogat; a aduce (pe cineva) la viață – a trimite (pe cineva) pe lumea cealaltă; a o da prin sperlă – a scăpa basma curată ș.a.*

Exemple în limba engleză: *be twenty minds – know one's own mind; brick as a bee – slow as a snail; have eagle's eyes – see through a ladder; eat each other like dogs – live in peace and harmony; be in the money – be on the rocks; to call into being – to send to death; to gain attention – to wink at.*

În componența altor cupluri antonimice intră frazeologisme ce au un cuvânt, două sau chiar mai multe asemănătoare. Aceste cupluri formează *antonime lexico-frazeologice*. Exemple în limba română: *a avea gânduri bune – a avea gânduri rele; a cădea (a nimeri) în labele (cuiva) – a scăpa din labele (cuiva); a duce casă bună – a duce casă rea; cu capul (mintea) limpede – cu capul (mintea) tulbure; a avea mână ușoară – a avea mână spartă; a-și băga în cap – a-și scoate din cap; a da de belea – a scăpa de belea ș.a.*

Exemple în limba engleză: *a day after the fair – a day before the fair; play one's cards well – play one's cards badly; have good thoughts – have bad thoughts; have a good time – have a bad time; have an open mind – have a narrow mind; have a light hand – have an open hand; get into trouble – get out of trouble; have a good name – have a bad name.*

Atât în limba română, cât și în limba engleză prevalează antonimele lexico-frazeologice. Ex.: *a călca cu stângul – a călca cu dreptul; a fi în relații bune – a fi în relații rele; toane bune – toane rele; a descoperi adevărul – a ascunde adevărul; have good thoughts – have bad thoughts; start with one's left foot – start with one's right foot; be in good terms with smb. – be in bad terms with smb; find the truth – hide the truth; be in a good mood – be in a bad mood.*

În funcție de componența (structura) lexico-gramaticală, antonimele frazeologice se clasifică în câteva grupe.

În *prima grupă* intră frazeologismele care nu au în structura lor cuvinte comune sau antonime lexicale. Respectiv, sensurile opuse nu sunt motivate formal (ca la antonimele lexicale cu rădăcini diferite, de tipul *măhnire – bucurie; mare – mic; a intra – a ieși; jos – sus*), ci sunt create în urma unor sinteze diacronice semantice, la care au fost supuse sensurile de bază ale componentelor lexicali ai frazeologismelor. De exemplu: *a-și alege cuvintele (expresiile) (to pe particular in one's speech) – a vorbi alandala (to talk through*

one's hat); *a apuca* (pe cineva) *din scurt* (to sieze smb. round the body) – *a lăsa* (pe cineva) *în voia soartei* (left to one's own devices, left to sink or swim); *coate-goale* (he is out at elbows, tatterdemalion, ragamuffin) – *putred de bogat* (rolling in money); *la o aruncătură de băț* (at a stone's throw (from)) – *peste nouă mări și nouă țări* (at the other end of the world; miles and miles away) ș.a.

Din *grupa a doua* fac parte antonimele frazeologice ce au fiecare în componența lor câte un antonim lexical. De exemplu: *a arăta bine* (to look well) – *a arăta rău* (to look bad/unwell); *ceas bun* (a good time) – *ceas rău* (a bad time); *cu ușile închise* (with/behind closed doors) – *cu ușile deschise* (with open doors); *ieftin ca braga* (cheap as dirt) – *scump ca focul* (nu are echivalent în limba engleză); *a apuca înainte* (to go straight off, to go non-stop) – *a apuca înapoi* (to go backwards) ș.a.

În structura antonimelor frazeologice din *grupa a treia* intră antonime lexicale ale căror sensuri opozante sunt șterse, nu sunt evidente, adică nu se află la poli opuși. Aceste antonime lexicale obțin sensuri opuse evidente doar în structura unor frazeologisme. De exemplu: *a-i reteza* (*a-i tăia*) (cuiva) *aripile* (to clip somebody's wings) – *a da* (cuiva) *aripi* (to lend wings to); *a avea ochi de vultur* (to be eagle-eyed, to be sharp-sighted) – *a avea orbul găinilor* (to suffer from night blindness); *a da de belea* (to get into trouble, to get hell) – *a scăpa de belea* (to get out of a mess, to get out of hell); *a se acoperi de glorie* (to cover oneself with glory) – *a se face de răs* (to make oneself ridiculous); *a călca drepturile* (cuiva) (to encroach/to trespass/to trench up on smb.'s rights) – *a respecta drepturile* (cuiva) (to observ/respect/ obey a right); *a fi în pasă bună* (to be in a good mood) – *a fi în pasă proastă* (to be in a bad mood); *drept ca secera* (erect as a beaf) – *drept ca lumânarea* (bolt upright, as straight as a taper/an arrow/a yard, erect as die/as a dart); *mal de om* (lanky/tall as a (lamp) post) – *buburuz de om* ș.a.

Unii lingviști consideră că ar exista și *a patra grupă*, în care includ acele frazeologisme, de obicei verbale, care pot admite în structura lor adverbul negativ „nu”. De exemplu: *a-și face bătaie de cap* (to have much ado) – *a nu-și face bătaie de cap* (not to have much ado); *a fi trecut cu vederea* (to be overlooked) – *a nu fi trecut cu vederea* (not to be overlooked); *a ajunge la înțelegere* (to reach an agreement with smb.) – *a nu ajunge la înțelegere* (not to reach an agreement with smb.); *la doi pași* (within a stone's throw) – *nici la doi pași* (not within a stone's throw); *cât lumea și pământul* (never to the end of time) – *nu e cât lumea și pământul* (not never to the end of time) ș.a.

Cercetătoarea A. M. Emirova menționează că negația „nu” („не”) poate da naștere cuplurilor antonimice frazeologice doar atunci când are valoare absolută. E vorba, de obicei, de anumite cupluri adjectivale sau adverbiale precum: *не по душе – по душе, не по плечу – по плечу; не по карману – по карману* ș.a. Atunci când adverbul „nu” („не”) are statutul de a indica forme negative (în special la frazeologismele verbale), nu mai creează raporturi opozante și, respectiv, nu poate contribui la formarea cuplurilor antonimice frazeologice. În exemple de tipul *валять дурака – не валять дурака; выносить сор из избы – не выносить сор из избы* nu se creează un raport de opoziție semantică, deoarece adverbul negativ „не” nu este obligatoriu, ci condiționat de context.

Există și alte concepții în privința valorii adjectivului negativ „nu”, plasat pe lângă unele frazeologisme. De exemplu, M. I. Sidorenko menționează că „не”, atașat la așa frazeologisme precum *выпадать из памяти – не выпасть из памяти*, nu formează cupluri antonimice frazeologice, deoarece în asemenea situații „не” are funcția lui de bază – cea de negare, și nu de opozare. Având caracter obligatoriu de a nega o acțiune, acest adverb nu schimbă sensul general al frazeologismelor.

Și în studiile care au ca obiect de cercetare antonimia în unele limbi străine, opiniile lingviștilor diferă. Unii consideră că prezența adverbului negativ „nu” pe lângă unitățile lexicale și frazeologice e o condiție suficientă ca aceste unități să fie considerate

antonimice. Astfel, L. T. Korneeva, studiind verbele antonimice din limba germană, afirmă că în relații antonimice pot intra verbe propriu-zise și aceleași verbe și îmbinarea lor cu adverbul negativ „nicht”, prezentând exemple de felul *achten – nicht achten; billigen – nicht billigen*.

Această opinie este susținută de B.L. Smirnov. Analizând cuplurile de tipul *take the notice of – take no notice of, pay attention to somebody – pay no attention to somebody* ș.a., lingvistul le numește antonime frazeologice formate prin mijloace lexico-gramaticale.

Iată exemple de acest fel în context:

You've got to take an audience by the throat and say, now, you dogs, you pay attention to me.

(W. S. Maugham, *Theatre*, p. 25)

Crashaw laid his watch upon the table, but Weaver paid no attention.

(Graham Green, *Proof Positive*, p. 33)

I didn't pay any attention at first.

(Sylvia Plath, *The Bell Jar*, p. 216)

She had never taken any notice of me.

(W. S. Maugham, *Cakes and Ale*, p. 158)

As it is, the billycock comes in and the topper goes out and nobody takes the slightest notice of either.

(E. W. Hornung, *Raffles, the Amateur Cracksman*, 23, p. 31)

Ellie takes notice of people's backs, since she is often not brave to stare at their fronts.

(Gillian White, *Rich Deceiver*, p. 2)

It is a long time since she has really seen him, taken any notice of what he looks like, not what he feels like.

(Gillian White, *Rich Deceiver*, 42, p. 5)

Lingviștii A.I. Alehina și V. I. Zimin nu consideră antonimice frazeologismele utilizate cu adverbul negativ „nu”, ci variante ale unuia și aceluiași frazeologism.

Frazeologul Gh. Colțun, referindu-se la frazeologismele din limba română, consideră că adverbul negativ „nu”, dacă își păstrează sensul și are funcția sa de bază – cea de negație – nu formează cupluri antonimice. Această negație nu influențează asupra sensului general al frazeologismelor și nu intră în structura frazeologismelor ca element component obligatoriu.

Suntem de aceeași părere cu lingvistul Gh. Colțun, deoarece și în limba engleză, în general, introducerea negației „no” pe lângă un frazeologism nu formează un cuplu antonimic frazeologic. Doar atunci când intervin și alte criterii ale idiomaticității (analizate mai sus), o pereche de frazeologisme cu negația „no” este considerată antonimică.

Iată două exemple de acest fel: *pay attention to somebody – pay no attention to somebody, take notice of somebody – take no notice of somebody*.

Rezolvarea definitivă a problemei ce ține de negația „nu” în structura unor cupluri antonimice presupune o delimitare netă dintre planul conținutului și planul formei unităților lexicale și frazeologice. Se știe că planul conținutului și planul exprimării nu întotdeauna pot fi net diferențiate.

Tipologia structurală (morfologică) a antonimelor frazeologice

Antonimia, ca fenomen lingvistic, presupune nu numai analiza contrastivă a semnificației frazeologismelor, ci și a mijloacelor de expresie a sensurilor frazeologice. În procesul cercetării antonimiei frazeologice e necesar să se țină cont că între sensul frazeologic și structura frazeologismelor există o unitate strânsă și specifică, deoarece nivelul frazeologic al limbilor formează un sistem aparte, propriu-zis. Specificul sensului frazeologic se manifestă prin faptul că sensul general al frazeologismelor nu constituie

o sumă aritmetică a sensurilor elementelor componente, ci reprezintă o sinteză complexă a elementelor lingvistice, sociale, culturale etc. ale fiecărei limbi și, respectiv, ale fiecărui popor.

Studierea contrastivă a antonimelor frazeologice ale limbilor română și engleză poate fi considerată o activitate de pionierat, de aceea considerăm că e necesar să se facă o analiză paralelă, în primul rând, a tipurilor de antonime frazeologice în funcție de tipologia lor structurală.

În literatura de specialitate există diferite clasificări ale antonimelor frazeologice în ceea ce privește varietatea lor structurală. Vom trece în revistă câteva dintre ele. De exemplu, unii lingviști (A. M. Emirova, L. G. Narmirean, A. I. Alehina, L. P. Zimina) utilizează termenii: „antonime frazeologice cu aceeași structură” și „antonime frazeologice cu diverse structuri”. Alți lingviști (I. A. Bîkova ș.a.) folosesc termenii „antonime frazeologice simple” și „antonime frazeologice compuse”. Cercetătorul M. I. Sidorenko propune pentru aceste două noțiuni alți termeni: antonimie frazeologice și antonimie lexico-frazeologică.

Noi vom utiliza termenii „antonime frazeologice cu aceeași structură” și „antonime frazeologice cu diverse structuri”. Dar și acești termeni sunt concepuți în mod diferit de lingviști. Astfel, T. A. Tonkonogova, cercetătoare a antonimelor frazeologice ale limbii franceze, concepe în felul următor cele două concepte: antonimele frazeologice cu aceeași structură „au același model sintactic, adică fac parte din același grup sintactic, și se deosebesc între ele doar printr-un singur cuvânt”; antonimele frazeologice cu diverse structuri se caracterizează prin „structuri sintactice diferite, componentă lexicală și valoare stilistică”. Opinia lingvistei T. A. Tonkonogova este împărtășită și de S. A. Barsikian.

E.N. Miller, cercetător al antonimelor frazeologice ale limbii germane, propune o altă clasificare: 1) antonime frazeologice cu structuri diferite; 2) antonime frazeologice cu aceleași structuri; și 3) antonime frazeologice cu structuri mixte, adică în seriile antonimice intră și frazeologismele cu aceleași structuri, și frazeologisme cu structuri diferite.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Andrei Bantaș, *Essential English. Limba engleză în liste și tabele*, Editura Teora, București, 1991.
2. D. Bolinger, *Aspects of Language*, New York, 1975.
3. Gh. Colțun, *Frazeologia limbii române*, Editura ARC, Chișinău, 2000.
4. Th. Hristea, *Sinteze de limba română*, Ediția a III-a, București, 1984.
5. Leon Levîțchi, *Gramatica limbii engleze*, București, 1971.
6. Adrian Nicolescu, *Dicționar frazeologic englez-român*, Editura Teora, București, 2005.
7. Onufrie Vințeler, *Dicționar de antonime*, vol. I și II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

SUMMARY

This article explores the phraseologisms' structure in Romanian and in English, by conducting a parallel study. The author investigates the phraseological antonyms, studying the lexical nature of their components. He elaborates a classification of this type of antonyms into four groups, by presenting different understandings of linguists.